

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b,
105 Reykjavík

19. desember 2025
202512-0074/A.B.

Efni: Umsögn - Mat á umhverfisáhrifum - Búðafossvegur milli Þjórsárdalsvegar og Landvegar - 1542/2025 Skipulagsstofnun

Ísað er til erindis Skipulagsstofnunar er barst 16. desember sl. þar sem óskað er umsagnar Náttúruverndarstofnunar um matskyldufyrirspurn varðandi Búðafossveg milli Þjórsárdalsvegar og Landvegar.

Í greinargerð kemur fram að Vegagerðin hyggst leggja nýjan 7,4 km langan veg, Búðafossveg (23), milli Þjórsárdalsvegar í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og Landvegar í Rangárþingi ytra. Vegurinn á að tengjast með hringtorgi við Þjórsárdalsveg, liggja yfir nýja brú á Hofsvaði yfir Þjórsá og þar til Landvegi um jarðir Vindáss og Minni Valla. Fyrri matskyldufyrirspurn var send 2009 og þá var efnistaka til vegarins einungis tilkynningarskyld. Með tilkomu laga nr. 111/2021 um umhverfismat framkvæmda er bæði vegagerð og efnistaka til vegarins matskyld.

Markmiðið með verkefninu er að bæta samgöngur milli sveitarfélaganna og stytta leiðina yfir Þjórsá, en jafnframt er verið liður í undirbúningi Hvammsvirkjunar og öðrum uppbyggingarverkefnum á svæðinu. Efnistökuþörf er rúmlega 350.000 m³, þar af 212.707 m³ úr frárennisskurði fyrirhugaðrar Hvammsvirkjunar og 52.000 m³ úr Búðanámu. Nýr vegur og efnistaka geta því haft samlegðaráhrif á náttúru svæðisins, sérstaklega vegna nálægðar við vistkerfi og jarðminjar.

Votlendi sem nýtur sérstakrar verndar

Náttúruverndarstofnun bendir á að samkvæmt gögnunum liggur veglínan í gegnum votlendi sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.¹

Í 61. gr. laganna er kveðið á um sérstaka vernd þeirra vistkerfa og jarðminja sem taldar eru upp í 1. mgr. og 2. mgr. sama ákvæðis. Samkvæmt 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúrufyrirbæra, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir.

¹ https://kort.gis.is/mapview/?app=kort&l=is&c=-2254105,9348085&z=8.5&ls=13790,13907,13952&op=13907_1,13952_1&eg=14696,13953,14083,14655,14383,14393,14214

Ekki er fjallað nánar um votlendið, stærð þess og mikilvægi, né sýnt á uppdrætti. Ekki er fjallað nánar um hvort að fyrirhuguð ræsi dugi til að viðhalda náttúrulegum vatnsbúskap votlendis til lengri tíma, ekki er fjallað um hvort að farið verði í endurheimt á votlendi miðað við það votlendi sem tapast eða lögð fram vöktunaráætlun.

Náttúruverndarstofnun leggur áherslu á að fjallað sé mun nánar um votlendið í greinargerð og það komi fram hvaða leiðir verði farnar til þess að forðast rask votlendisins sbr. 61. gr. náttúruverndarlaga og hvaða valkostir séu skoðaðir. Náttúruverndarstofnun bendir á að ef tillagan gerir ráð fyrir röskun á votlendi þurfi að rökstyðja þá ákvörðun og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu.

Miðað við fyrirliggjandi gögn mun framkvæmdin hafa talsvert neikvæð áhrif á votlendi sem nýtur sérstakrar verndar.

Vistgerðir og gróður

Í greinargerð kemur fram að framkvæmdin muni raska vistgerðum sem hafa hátt og mjög hátt verndargildi og njóta verndar samkvæmt Bernarsamningnum.

Í gögnum framkvæmdaraðila kemur fram að bein röskun vegna vegstæðis og tengdra mannvirkja muni ná yfir um 5,9 ha lands. Þar er jafnframt lagt til grundvallar að áhrif á gróður og vistgerðir verði fyrst og fremst bundin við vegstæðið sjálft.

Auk þess segir að hafa skal þó í huga að viðmiðunarmælikvarði vistgerðarkotlagningar er 1:25.000, þannig ekki er alveg öruggt að þessar vistir finnist innan marka skipulagssvæðisins. Náttúruverndarstofnun bendir á þann möguleika að svæðið verði kortlagt og greint með meiri nákvæmni m.t.t. til vistgerða.

Náttúruverndarstofnun bendir á mikilvægi þess að fjallað sé nánar um umfang vistgerðar sem verða raskað út frá verndargildi þeirra og lagðar sé fram mótvægisáðgerðir í formi endurheimtar og vaktanaráætlunar.

Náttúruverndarstofnun tekur undir að áhrif á vistgerðir og gróður er nokkuð neikvæðar.

Fuglalíf

Náttúruverndarstofnun bendir á allir fuglar eru friðaðir samkvæmt lögum nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nema friðun þeirra hafi verið aflétt með reglugerð nr. 456/1995. Þegar rætt er um friðun tekur hún einnig til eggja og hreiðra þeirra fugla sem njóta algerrar eða tímabundinnar friðunar.

Auk þess bendir stofnunin á að í 2. mgr. 6. gr. laga nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum segir að ávallt skuli gæta fyllstu varkárni og nærgætni gagnvart villtum dýrum og búsvæðum þeirra og forðast óþarfa truflun. Við skipulag og landnotkun skal tekið tillit til villtra dýra og búsvæða þeirra, sbr. lög um náttúruvernd og skipulagslög.

Þar sem framkvæmdasvæðið er kjörið búsvæði margra mófugla er mikilvægt að halda framkvæmdum, ef af þeim verður, í lágmarki á varptíma. Stofnunin bendir á góða samantekt

forstöðumanns Rannsóknaseturs HÍ á Suðurlandi um hvernig skal taka tillit til mófugla á varptíma og bera sig að við framkvæmdir.²

Náttúruverndarstofnun bendir á að innan framkvæmdasvæðisins er mikilvægt fuglasvæði skv. vistgerðarkorti Náttúrufræðistofnunar³ sem nefnist Suðurlandsundirlendi. Talningar af Suðurlandi sýna marktæka fækkun fimm tegunda, þ.e. heiðlóu, lóupræls, spóa, stelks og þúfutittlings.⁴ Ekki er nákvæmlega vitað hvað veldur þessari fækkun en þar sem þessar tegundir sýna almennt neikvæð áhrif af aukinni landnotkun (mannvirkjum og skógrækt t.d.) gætu þetta verið merki um svæðisbundin neikvæð áhrif mannlegra umsvifa á þéttleika mófugla.⁵ Náttúruverndarstofnun bendir á margar mófuglategundir eru ábyrgðartegundir Íslands⁶ þar sem um eða yfir 20% af Evrópustofni þeirra verpir hér á landi. Heiðlóa og lóupræll eru jafnframt forgangstegundir í viðauka Bernarsamningsins, sem Ísland er aðili að, yfir tegundir sem þarfnast sérstakrar búsvæðaverndar.

Í greinargerð kemur fram að fyrirhugaðar framkvæmdir munu valda búsvæðatapi fugla sem samsvarar vegstæði vegarins, sem sé fremur umfangslítið. Það er í ósamræmi við íslenskar rannsóknir, sem voru m.a. unnar fyrir Vegagerðina⁷, á áhrifum vega og umferðar á fuglalíf. Þær benda til þess að mófuglategundir nýta sér síður búsvæði nálægt vegum en fjarri þeim þar sem þéttleiki þeirra er um 20% lægri innan 200 metra frá vegum en utan þess svæðis⁹. Því er mikilvægt að meta legu vegarins m.t.t. þess að koma í veg fyrir útbreidd jaðaráhrif hans með því að brjóta búsvæði fuglanna mikið upp. Með því að hafa vegstæðið í jaðri ákjósanlegs búsvæðis má lágmarka jaðaráhrifin til einnar áttar frá veginum.

Náttúruverndarstofnun telur mikilvægt að þetta komi fram í tillögunni og hvaða leiðir verði farnar til að draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum á búsvæði fuglanna.

Framkvæmdaraðili metur að áhrif framkvæmdarinnar á fuglalíf verði nokkuð neikvæð. Að mati Náttúruverndarstofnunar eru áhrif á fuglalíf vanmetin þar sem umfjöllun er ekki um jaðaráhrif framkvæmdarinnar á fuglalíf á framkvæmdartíma og rekstartíma. Auk þess er ekki fjallað um mótvægisáðgerðir, endurheimt og vöktun.

Þjórsárhraun

Í greinargerð kemur fram að innan framkvæmdarsvæðisins er hraun sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Um er að ræða Þjórsárhraun, sem er stærsta hraun jarðar frá nútíma. Norðan Þjórsár liggur Búðavegur að öllu leyti um hraunið, og fyrirhuguð efnistaka í Búðanámu felur jafnframt í sér rask á sama hrauni.

² Tómas Grétar Gunnarsson, 7. maí 2025. Að taka tillit til mófugla á varptíma, þoka. Sótt 28. ágúst

³ Náttúrufræðistofnun – Vistgerðarkort

⁴ Páldóttir, A.E., Þórisson, B. og Gunnarsson, T.G., 2025. Recent population changes of common waders and passerines in Iceland's largest lowland region. *Bird Study*, p. 1-13.

⁵ Rannsóknasetur HÍ á Suðurlandi – Mófuglar

⁶ Náttúrufræðistofnun – Forgangstegundir fugla

⁷ Þórisson, B., Páldóttir, A.E. og Gunnarsson, T.G., 2020. Áhrif vega á þéttleika fugla. *Vegagerðin*.

⁸ Þórisson, B., Páldóttir, A.E. og Gunnarsson, T.G., 2019. Áhrif umferðar á fuglalíf. *Vegagerðin*.

⁹ Páldóttir, A.E., Gill, J.A., Alves, J.A., Pálsson, S., Méndez, V., Þórisson, B. and Gunnarsson, T.G. 2025. Effect of low-traffic roads on abundance of ground-nesting birds in sub-Arctic habitats. *Journal of Avian Biology*, 2025(6), p.e03572.

Náttúruverndarstofnun leggur áherslu á að Þjórsárhraun njóti verndar í samræmi við ákvæði náttúruverndarlaga, óháð því að framkvæmdasvæðið nái aðeins yfir lítinn hluta af heildarstærð hraunsins. Hraunið á þessu svæði er að mati stofnunarinnar að nær öllu leyti óraskað og hefur því mjög hátt verndargildi.

Samkvæmt 61. gr. náttúruverndarlaga njóta tilteknar jarðminjar, þar á meðal eldhraun, sérstakrar verndar. Í 3. mgr. ákvæðisins er kveðið á um að forðast skuli röskun slíkra náttúrufyrirbæra nema brýna nauðsyn beri til og ljóst sé að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi laganna er sérstaklega tekið fram að með orðalaginu „brýn nauðsyn“ sé vísað til þess að einungis mjög ríkir hagsmunir, fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir, geti réttlætt röskun á slíkum jarðminjum.

Að mati Náttúruverndarstofnunar er ekki fjallað með fullnægjandi hætti um hvaða brýnu almannahagsmunir réttlæta fyrirhugaða röskun á Þjórsárhrauni vegna Búðavegar ásamt opnun og stækkunar Búðanámu.

Í svörum framkvæmdaraðila varðandi Búðanámu segir: „*Búðanáma hefur verið á aðalskipulagi Skeiða- og Gnúpverjahrepps frá 2019 þar sem svæðið er skilgreint sem efnistökusvæði E13. Aðkomuvegur að efnistökusvæðinu er einnig sýndur á skipulagi.... Búið er að semja við landeigendur um stækkun efnistökusvæðisins.*“

Í svörum framkvæmdaraðila er því einungis vísað til þess að Búðanáma hafi verið skilgreind sem efnistökusvæði í aðalskipulagi Skeiða- og Gnúpverjahrepps frá 2019, og að heimildir og samningar liggi fyrir vegna stækkunar námusvæðisins. Náttúruverndarstofnun áréttar að slík atriði snúa að skipulags- og eignarrétti, en koma ekki í stað sjálfstæðs mats á umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar, þar sem áhrif á náttúruverðmæti skulu metin óháð skipulagsákvörðunum. Auk þess þarf að fjalla mun nánar um hvaða brýnu almannahagsmunir réttlæta röskun á hrauninu.

Í matsskyldufyrirspurn Vegagerðarinnar er áréttað að hraunið er „sandorpið eða hulið jarðvegi og gróðri“ og ekki sé hægt að greina hraunlög á yfirborði; því telji framkvæmdaraðili að verndargildi hraunsins sé skert og áhrif á hraun óveruleg.

Náttúruverndarstofnun bendir á að jarðsöguleg og jarðfræðileg einkenni Þjórsárhrauns haldi verndargildi sínu óháð því hvort hraunið sé að hluta til hulið jarðvegi eða gróðurþekju. Þjórsárhraun varð til í einu stærsta eldgosi sem þekkt er á jörðu á nútíma og er jafnframt stærsta nútímahraun jarðar. Verndargildi hraunsins felst meðal annars í umfangi, aldri, myndunarsögu, vísinda- og fræðslugildi þess og samhengi innan landslags. Slíkir eiginleikar tapast ekki þótt yfirborð hraunsins hafi víða tekið við jarðvegi og gróðri með tímanum.

Verndargildi jarðminja samkvæmt 61. gr. náttúruverndarlaga byggist ekki á sjónrænum eiginleikum einum saman, heldur á heild, samfellu og jarðsögulegu samhengi. Röskun jarðminja er óafturkræf, og rask á hrauni sem þessu, jafnvel á afmörkuðu svæði, getur rofið landslagsheild og samfellu með varanlegum hætti. Fullyrðingar um að efnistaka að umfangi 60.000 m³ sé óveruleg í samanburði við heildarstærð hraunsins eiga því ekki við, enda hafa óraskaðar hraunbreiður mikið verndargildi óháð flatarmáli raskaðs svæðis.

Í umsögnum Náttúruverndarstofnunar vegna fyrirhugaðrar stækkunar Búðanámu hefur verið vísað til þess að 61. gr. laga nr. 60/2013 krefjist þess að brýnir almannahagsmunir liggi fyrir

áður en eldhrauni er raskað. Að mati stofnunarinnar hefur ekki verið sýnt fram á að hvaða hagsmunir réttlæti röskun á Þjósárhrauni í þessu tilviki. Stofnunin telur jafnframt að rétt sé að nýta þegar röskuð efnistökusvæði fremur en að hefja efnistöku á nýjum og að mestu öröskuðum svæðum innan Þjósárhrauns. Aðrar námur geti verið staðsettar í sama hrauni en þá á þegar röskuðum svæðum.

Náttúruverndarstofnun leggur ríka áherslu á að hrauninu verði hlíft og að markmiðum náttúruverndarlaga um vernd jarðfræðilegra fyrirbæra og landslags sé framfylgt.

Stofnunin bendir jafnframt á að efnistakan myndi raska landslagsheild þar sem Þjósárhraun leggst að Búðargarðinum, sem eru merkilegar ísaldarminjar. Slíkt rask hefði neikvæð áhrif á ásýnd svæðisins og samspil þessara jarðminja, sem saman mynda heildstæða og sögulega mikilvæga landslagsmynd.

Náttúruverndarstofnun telur að fyrirhuguð röskun á hrauninu við Búðagarðinn samræmist ekki markmiðum náttúruverndarlaga samkvæmt 3. gr. laganna. Þar er meðal annars lögð áhersla á að varðveita heildarmynd jarðfræðilegra ferla og fyrirbæra sem gefa samfellt yfirlit um jarðsögu landsins, að vernda jarðmyndanir sem eru sérstakar eða einstakar á lands- eða heimsvísu, og að varðveita landslag sem er sérlega verðmætt vegna fagurfræðilegs og menningarlegs gildis. Rask á samfelldri hraunbreiðu í nánum tengslum við ísaldarminjar gengur gegn þessum markmiðum, enda felur það í sér rof á landslagsheild sem felur í sér afar ríka og sérstaka jarðsögu.

Valkostir og samlegðaráhrif

Veglagning

Að mati Náttúruverndarstofnunar er mikilvægt að áréttast að sú valkostagreining sem vísað er til byggir á gögnum frá árinu 2009. Frá þeim tíma hafa orðið breytingar á lagaumhverfi, m.a. með setningu laga nr. 60/2013 um náttúruvernd, auk þess sem þekking á verndargildi votlendis, vistgerða og fuglalífs hefur aukist. Þá hafa aðrar stórar framkvæmdir á svæðinu, svo sem fyrirhuguð Hvammsvirkjun og efnistaka í Búðanámu, komið til sögunnar og kalla á heildstætt mat á samlegðaráhrifum.

Náttúruverndarstofnun telur óljóst hvort liggi fyrir fullnægjandi greining á því hvort hægt hefði verið að útfæra framkvæmdina með öðrum hætti til að forðast eða draga enn frekar úr röskun á viðkvæmum vistkerfum, né hvort aðrir raunhæfir kostir, þar á meðal breytingar á legu, hefðu getað leitt til minni umhverfisáhrifa. Þá telur stofnunin að núllkostur hafi ekki verið metinn með sjálfstæðum hætti sem raunverulegur valkostur, heldur fyrst og fremst hafður sem tæknilegt viðmið gagnvart markmiðum um samgöngubætur.

Að mati Náttúruverndarstofnunar uppfyllir valkostagreiningin því ekki kröfur nógildandi laga um umhverfismat, þar sem hún byggir á frekar gömlum forsendum og skorti á heildstæðu mati á umhverfisáhrifum og samlegðaráhrifum. Stofnunin telur nauðsynlegt að valkostir verði skoðaðir á grundvelli uppfærðra gagna, nógildandi laga og stefnu um vernd náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni.

Samlegðaráhrif - Valkostir vegna námu

Í greinargerðinni varðandi matskyldufyrirspurn vegna stækkun Búðanámu er bent á að ef ekki næst efni úr Búðanámu, sé fyrir hendi valkostur um efnistöku úr frárennslisskurði Hvammsvirkjunar, þó það kalli á lengri flutning.

Náttúruverndarstofnun setur því spurningamerki við þörf þess að opna eða stækka Búðanámu, þar sem fyrirliggjandi valkostir, þ.e.a.s. frárennslisskurður og aðrar námur á svæðinu, tryggja aðgang að því efni sem þarf. Náttúruverndarstofnun telur að réttast væri að endurskoða þörfina á námunni frá grunni, með það að markmiði að forðast óþarfa rask á Þjórsárhrauni og þeirri merkilegu landslagsheild sem hraunið myndar með Búðaröðinni.

Framkvæmdaraðili metur það óhagkvæmara og feli í sér meiri umhverfisáhrif að nýta efni úr frárennslisskurði Hvammsvirkjunar. Að mati Náttúruverndarstofnunar er mikilvægt að sýna betur fram á, hver umhverfisáhrif þess sé að haugsetja efni úr frárennslisskurði.

Niðurstaða

Framkvæmdaraðili hefur lagt fram ítarleg gögn um ýmsa umhverfisþætti, þar á meðal mat á áhrifum á vatnshlot og fornleifar. Hins vegar telur Náttúruverndarstofnun að annmarkar séu á umfjöllun og gögnum sem varða þá umhverfisþætti sem snúa sérstaklega að náttúruvernd.

Ekki nægilega góðar upplýsingar liggja fyrir um áhrif framkvæmdarinnar á jarðmyndanir, votlendi, vistgerðir, gróður og fuglalíf, sem og um heildaráhrif og samlegðaráhrif framkvæmdarinnar í tengslum við efnistöku og aðrar framkvæmdir á svæðinu. Þá byggir valkostagreining að verulegu leyti á forsendum eldri ganga og endurspegla takmarkað á núverandi þekkingu á verndargildi svæðisins.

Að mati Náttúruverndarstofnunar felur framkvæmdin í sér hættu á varanlegri röskun á náttúruverðmætum og því er nauðsynlegt að áhrif hennar á náttúruvernd verði metin með heildstæðari og vandaðri hætti áður en frekari ákvarðanir eru teknar.

Virðingarfyllt,

Daníel Freyr Sigurbjargarson

svæðissérfræðingur

Hákon Ásgeirsson

sviðsstjóri

Sæll Sigurður og afsakaðu töfina á svörum –

Þegar lagning Búðafossvegar á milli Landvegar og Þjórsárdalsvegar kom upp nálguðust framkvæmdaaðilar okkur á Minjastofnun og lögðu málið fyrir okkur. Við gerðum kröfu um fornleifaskráningu á áhrifasvæði vegarins, brúarinnar og efnistökusvæðis. Þegar skráningarskýrsla fornleifafræðings lá fyrir gerðum við kröfu um fornleifarannsóknir á þeim minjastöðum þar sem minjar myndu komast í uppnám vegna fyrirhugaðra vegaframkvæmda. Þær kröfur voru uppfylltar og skýrslu skilað til Minjastofnunar þar að lútandi. Af sjónarhóli minjavörslunnar getur Minjastofnun ekki gert kröfu um umhverfismat þar eða kröfum stofnunarinnar um mótvægisaðgerðir vegna rasks menningarminja hefur verið fullnægt.

Bestu kveðjur, Uggi

Með kveðju / Kind regards / Venlig hilsen

Uggi Ævarsson

Minjastofnun
Íslands

Minjavörður Suðurlands/Cultural Heritage Manager of Southern Iceland

Minjastofnun Íslands / The Cultural Heritage Agency of Iceland

Fjölheimar | Bankavegi | 800 Selfoss

Sími/Tel. +354 570 1316 / + 354 898 8852

uggi@minjastofnun.is / www.minjastofnun.is

Skipulagsstofnun

15.12.2025

sent á skipulagsgatt@skipulagsgatt.is
Mál nr.1542/2025

Búðafossvegur milli Þjórsárdalsvegur og Landvegur

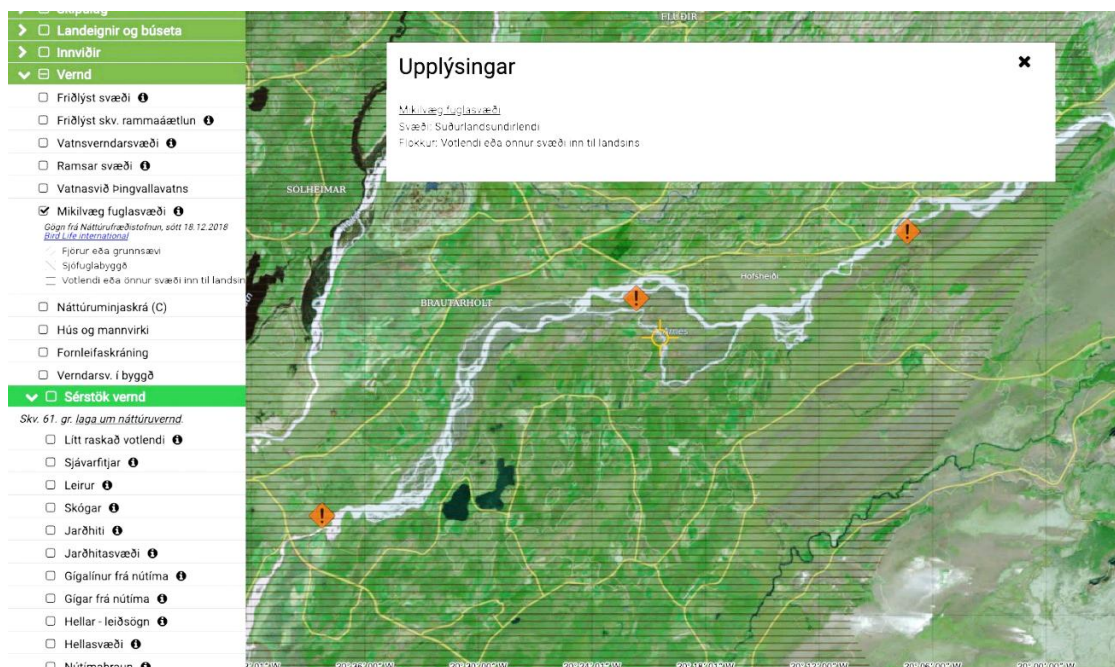
Inngangur

Vegagerðin áformar brú á Þjórsá fyrir ofan fossinn Búða. Vegurinn verður í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og Rangárþingi ytra. Fram kemur í greinargerð að alls hafi sjö veglínur verið teknar til skoðunar fyrir staðsetningu Búðafossvegur. Athugasemdir hafa borist vegna þeirra allra og þá helst frá nærsvæði áformaðra framkvæmda enda er svæðið viðkvæmt. Við þessa veglínu eru líka athugasemdir á skipulagsgátt frá landeigendum með lögvarða hagsmuni.

Megináherslur Landverndar og athugasemdir

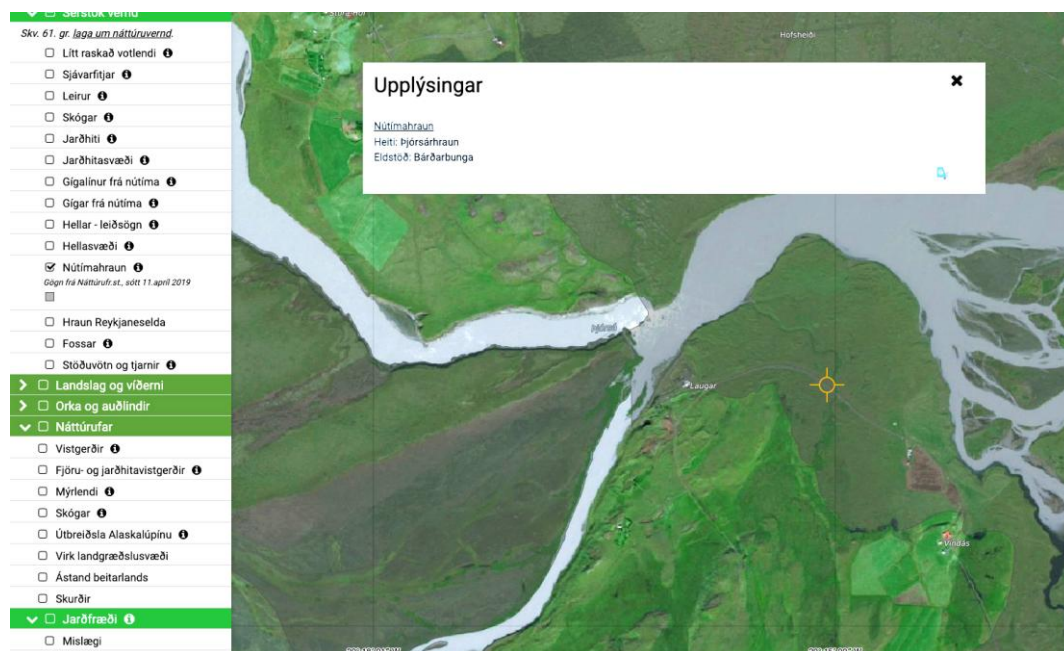
Landvernd vekur athygli á mikilvægum þáttum sem ættu kalla á umhverfismat framkvæmdarinnar.

1. Áformað framkvæmdasvæði Búðavossvegur er skilgreint sem mikilvægt fuglasvæði <https://www.birdlife.org/projects/ibas-mapping-most-important-places/> sjá kort NÍ hér undir til staðfestingar.

2. Veglína að verulegu leyti innan nútímahrauns sem nýtur sérstakrar verndar. Gosmyndanir frá nútíma eru fágætar á heimsvísu og njóta sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. [laga nr. 60/2013 um náttúruvernd](#). Þær eru oft með viðkvæmt yfirborð sem raskast auðveldlega við álag. Mosi á hraunum er fljótur að láta á sjá ef álag er mikið.

Sjá kort NÍ hér undir til staðfestingar.

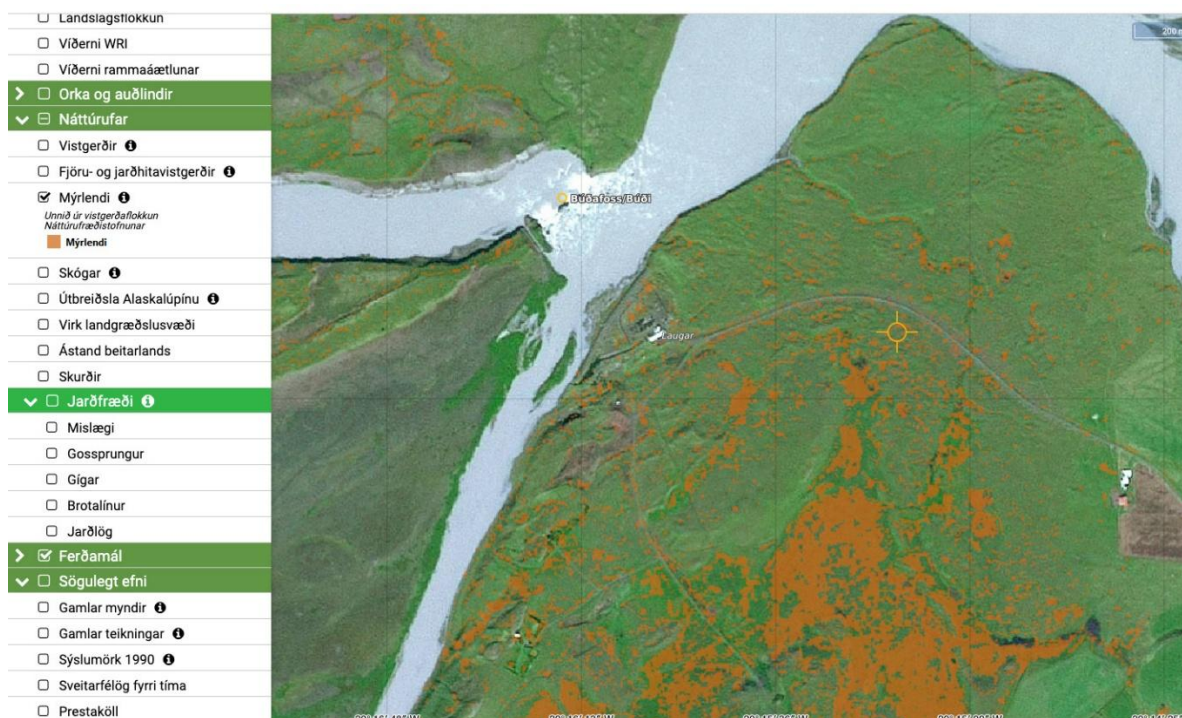

3. Framkvæmdasvæðið mun að óbreyttu hafa neikvæð áhrif á votlendi sem sjá má á korti NÍ en áhersla er af hálfu stjórnvalda að hætta að raska mikilvægum votlendi og búsvæðum, plantna og dýra, heldur vernda það sem mikilvægt mótvægi gegn loftslagsvánni. <https://island.is/s/land-og-skogur/vernd-votlendis> - <https://www.stjornarradid.is/library/02-Rit--skyrlur-og-skrar/Verndun%20votlendis%202021.pdf> Núverandi ríkisstjórn og ráðherra málaflokksins lagt ríka áherslu á að vernda líffræðilega fjölbreytni með megináherslu á að viðhalda og endurheimta votlendi. Hér farið gegn þeirri stefnu. https://www.mbl.is/frettir/innlent/2025/09/16/endurheimt_votlendis_hagkvaemust/

Mikið hefur verið gengið á votlendi Íslands á undanförunum áratugum með framræsingum sem var styrkt úr opinberum sjóðum. Nú er tiltölulega lítið eftir af óröskuðu votlendi á láglendi og aðeins 3% alls votlendis á Suðurlandi er eftir óraskað og aðeins 18% á Vesturlandi. Heimild: <https://ust.is/nattura/natturuverndarsvaedi/ramsarsvaedi/um-votlendi/>

Yfirlitsmynd af framkvæmdasvæði Búðafossvegar.

Hér til samanburðar má sjá hvar veglína mun skera stórt votlendissvæði sem athugasemdir hafa verið gerðar við. Þar að auki má sjá hvar gert er ráð fyrir vegi af stofnvegi að grjóti eða malarnámu nálægt Búðafossi sem mun skerða ásjón hans eins og veglína og brú. Landvernd leggur áherslu á að í umhverfismati verði metnar jarðminjar og ásjón vegna námuvinnslu í grennd við Búðafoss.

Lokaorð

Við stóra framkvæmd sem hér er áformuð á viðkvæmu svæði þar sem umhverfi og náttúra skora hátt í verðmætamati telur Landverndar nauðsynlegt að gera umhverfismat. Þessi brú hefur lengi vel verið tekin fram af Landsvirkjun sem mótvægisáðgerð við Hvammsvirkjun. Landvernd telur að Landsvirkjun ætti ekki að vera heimilt að nota samgöngubætur sem verkfæri til þess að liðka fyrir eigin framkvæmdum en hér vantar gagnsæi um hvort Landsvirkjun hafi aðkomu að framkvæmdinni. Orkufyrirtæki eiga ekki að standa í óskyldum innviðaframkvæmdum og rugla þar með forgangsöröðun. Samgönguinnviði skal ákveða með fjárlögum beint úr ríkissjóði í gegnum Vegagerðina.

Með vinsemd og virðingu

*Formaður Landverndar
Þorgarður María Þorbjarnardóttir*

Fiskistofa

[Guðni Magnús Eiríksson](#)

Umsögn birt **17.12.2025**

Fiskistofa gerir ekki athugasemd við fyrirhugaðar framkvæmdir og telur ekki nauðsynlegt að framkvæmdin undirgangist mat á umhverfisáhrifum með tilliti til hugsanlegra áhrifa framkvæmdanna á fiskigengd, lífríki í þjórsá og aðstöðu til veiði.

Nautavað úr landi Réttarholts, 15.12.2025

Athugasemd varðandi væntanlegan Búðafossveg þar sem hann liggur við Réttarholt

Við erum lóðarhafar að Nautavaði í Réttarholti, þar sem fyrirhugaður vegur og brú munu liggja um eða að landi okkar. Teljum við framkvæmdina mikilvæga samgöngubót og styðjum hana í heild sinni.

Við viljum þó koma á framfæri athugasemdum og ábendingum varðandi núverandi tengiveg inn á Réttarholtssvæðið, sem þverar hinn nýja Búðafossveg. Sá vegur er lykilaðkoma að landi okkar og er nýttur af stórum ökutækjum, svo sem landbúnaðartækjum, flutningabílum og þjónustubílum.

Mikilvægt er að við hönnun nýs vegar verði tekið fullt tillit til þessa aðgangs, einkum hvað varðar:

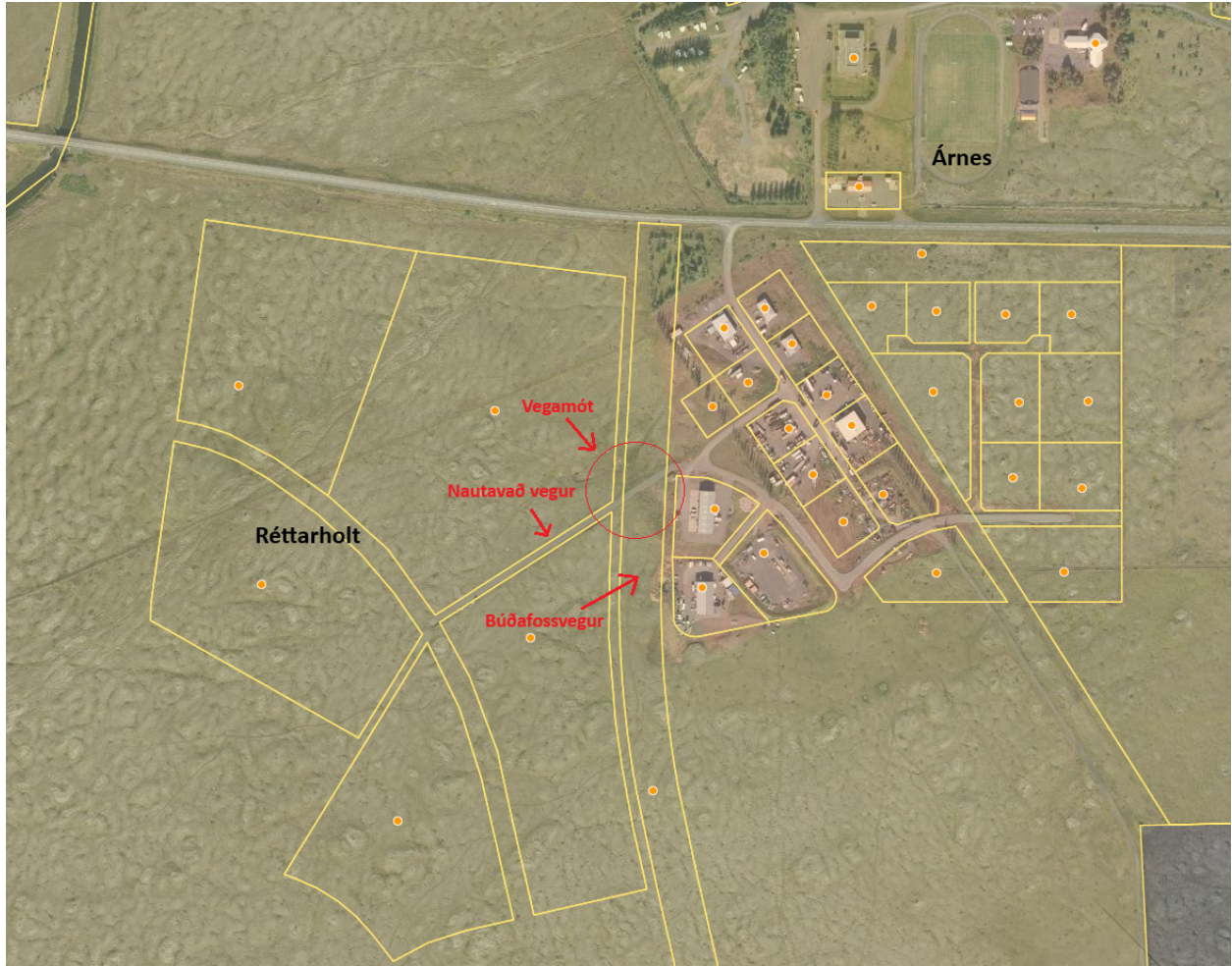
- nægilegt rými til að beygja,
- góðan sjónhalla og öryggi við vegamót,
- nægjanlegt snúnings- og athafnasvæði fyrir stór ökutæki,
- og að tryggt verði að núverandi leiðslur og veitur í aðkomuvegi við Nautavað raskist ekki við tengingu hins nýja Búðafossvegar.

Án slíkra ráðstafana er hætt á að aðkoma að þessum vegi skerðist verulega, sem gæti haft áhrif á nýtingu landsins og daglegan rekstur. Með hóflegum breytingum eða útfærslum á vegamótunum teljum við auðvelt að tryggja að aðgengi haldist óskert og að framkvæmdin verði bæði örugg og vel aðlöguð að aðstæðum á staðnum.

Meðfylgjandi eru loftmyndir af svæðinu sem sýna núverandi veg, notkun hans og aðstæður, til frekari skýringar.

Virðingarfyllt,

Lóðarhafar að Nautavaði úr landi Réttarholts

Skipulagsstofnun
Sigurður Ásbjörnsson
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 17. desember 2025

Málsnúmer: 202511-0043

IAS/BK/RTh

Efni: Búðafossvegur - matskyldufyrirspurn

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar frá 18. nóvember 2025 þar sem óskað er umsagnar Náttúrufræðistofnunar um matskyldufyrirspurn vegna fyrirhugaðs Búðafossvegar.

Vegagerðin áformar að byggja nýjan veg á milli Þjórsárdalsvegar í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og Landvegar í Rangárþingi ytra. Vegurinn mun heita Búðafossvegur og kemur til með að liggja frá nýju hringtorgi á Þjórsárdalsvegi um land Réttarholts og Minna-hofs, um nýja brú yfir Þjórsá og þaðan um land Vindáss og Minni-Valla að Landvegi. Vegurinn verður um 7,4 km langur.

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér framkvæmdina og vill koma eftirfarandi ábendingum á framfæri:

Fuglar

Líkt og fram kemur í greinargerðinni, þá er fyrirhugað framkvæmdasvæði innan skilgreinds mikilvægs fuglasvæðis, *Suðurlandsundirlendið*, sem stendur m.a. undir gríðarháum þéttleika vaðfugla sem flestar teljast til svokallaðra ábyrgðartegunda Íslands vegna þess hve hátt hlutfall af Evrópustofnum viðkomandi tegunda verpa hér.

Dreifbýli á Suðurlandi er undir miklu álagi og eru ýmsar hættur sem steðja að vaðfuglum á svæðinu, einkum landnotkun sem leiðir til skerðingar búsvæða þeirra. Talningar á Suðurlandi benda til þess að fækkun hafi orðið hjá nokkrum tegundum og að mannleg umsvif kunni að eiga þar hlut að máli¹⁾.

Í ljósi fækkunar eru nú fimm af sjö algengustu tegundum vaðfugla hérlandis metnar vera *í nokkurri hættu* (VU) á nýlega uppfærðum valista fugla²⁾. Því er mjög mikilvægt að við hvers kyns framkvæmdir sé leitast við að draga úr neikvæðum áhrifum á vaðfugla.

Þar sem fyrirhuguð veglína liggur sunnan Þjórsár, fer hún yfir mósaík þurr- og votlendis en í slíku landi er þéttleiki vaðfugla og annarra mófugla jafnan mjög mikill. Þegar nær dregur ánni virðist víða vera búið að planta trjám og mun það land með tímanum verða óhæft búsvæði fyrir langflestar tegundir mófugla. Þegar komið er norður yfir Þjórsá taka við mosavaxnar hraunbreiður. Þar má gera ráð fyrir að þéttleiki fugla sé nokkuð lægri en samt sem áður er um að ræða mikilvægt búsvæði, einkum fyrir heiðlóu, spóa og rjúpu.

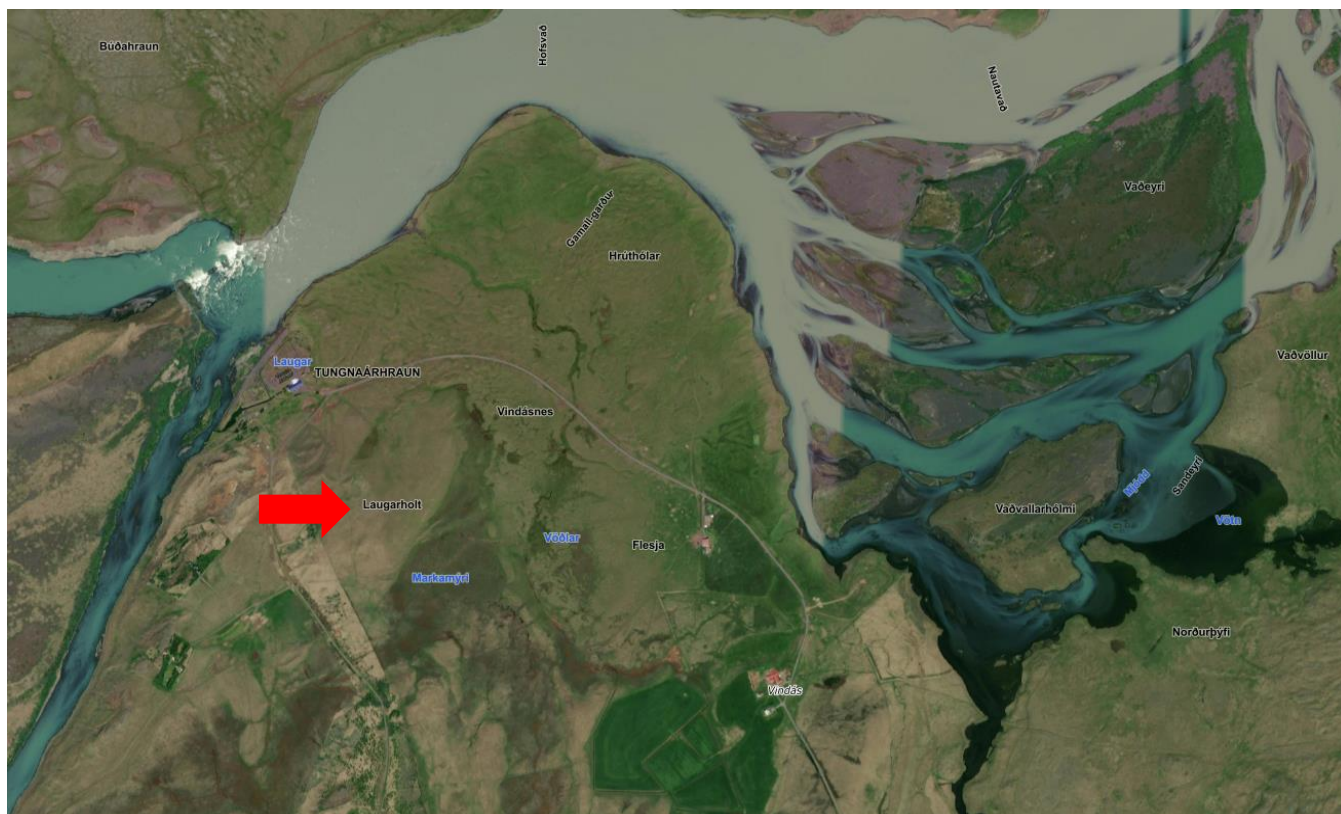
Rannsóknir hafa sýnt að innan 200 metra frá vegum er þéttleiki mófugla um 20% minni en fjær³⁾. Því mun áhrifasvæði veglínunnar vera umtalsvert meira en einungis það land sem fer undir mannvirki. Vegna þessara jaðaráhrifa væri æskilegt að skoða möguleikann á því að færa veglínuna að hluta til sunnan Þjórsár þannig að hún liggi í austurjaðri svæðis sem kallast Laugarholt á Örnefnasjá Náttúrufræðistofnunar (sjá Mynd 1). Þar hefur land verið plægt, líklega vegna skógræktar, en þegar trén vaxa upp munu þau einnig hafa neikvæð jaðaráhrif á flestar tegundir vaðfugla⁴⁾. Ef veglínan liggur

meðfram skógræktarsvæðinu, sameinar það því jaðaráhrifasvæði beggja framkvæmda og þannig er hægt að draga úr uppskiptingu (e. fragmentation) mikilvægra búsvæða fyrir vaðfugla.

Þá þarf að taka tillit til þess að langflestar tegundir fugla eru friðaðar á varptíma og tekur sú friðun einnig til eggja og hreiðra þeirra (Lög nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum). Að þessu þarf að huga við framkvæmdir og forðast jarðrask á varptíma.

Hér er um að ræða umfangsmiklar framkvæmdir á svæði þar sem reikna má með miklu fuglalífi, telur Náttúrufræðistofnun að það þurfi að fara fram vettvangsathuganir á fuglum á varptíma. Leggja þarf mat á þéttleika mófugla en einnig kanna með varp vatnafugla, t.d. grágæsar, í grennd við Þjórsá.

Mynd 1. Rauða örin bendir á Laugarholt þar sem virðist vera búið að planta trjáum.

Gróður

Umfjöllun um gróðurfar byggir á vistgerðakorti Náttúrufræðistofnunar en gróður virðist ekki hafa verið skoðaður á staðnum. Náttúrufræðistofnun bendir á að vistgerðakortið var unnið með fjarkönnun í mælikvarðanum 1:25.000, sem greinir vistgerðir misvel. Líklega er víðikjarrvist ekki eins útbreidd eins og fram kemur á vistgerðakortinu og mögulega er meira votlendi á svæðinu. Einnig er meiri skógrækt á svæðinu en kemur fram á vistgerðakortinu og á loftmyndun má sjá að hluti svæðisins hefur verið plægður, væntanlega vegna skógræktar. Þá eru engar plöntuskráningar til í grunni Náttúrufræðistofnunar frá svæðinu. Það er því mat Náttúrufræðistofnunar að nauðsynlegt sé að gera úttekt á gróðri til að hægt sé að meta áhrif framkvæmdarinnar á gróður.

Jarðminjar

Þjórsárhraunið er stærsta hraun á Íslandi runnið á nútíma fyrir um 8600 árum og tengist eldstöðvakerfinu í Bárðarbungu. Hraunið er áætlað um 970 km² að stærð og er að meðaltali um 26 m þykkt. Þjórsárhraunið er metið með hátt vísinda- og fræðslugildi og nýtur sérstakrar verndar skv. 61. gr.

náttúruverndarlaga (nr. 60/2013). Víða er Þjórásáhraunið þakið jarðvegi og gróðri, eða yngri hraunum, en í Uppsveitum Árnessýslu eru nokkuð stór hraunasvæði þar sem yfirborð Þjórásáhraunsins er nær óraskað og vel greinilegt, t.d. sunnan við þéttbýlið Árnes. Samkvæmt 61. gr. náttúruverndarlaga um sérstaka vernd kemur fram að forðast ber að raska eldhraunum frá nútíma nema að brýna nauðsyn beri til og er þar fyrst og fremst átt við brýna almannahagsmuni.

Fossinn Búði nýtur einnig sérstakrar verndar skv. 61. gr. náttúruverndarlaga (nr. 60/2013) og þar stendur „fossar og nánasta umhverfi þeirra að því leyti að sýn að þeim spillist ekki, [...]“.

Búðagarður er jökulgarður frá lokum síðasta jökulskeiðs. Rannsóknir hafa sýnt að Búðagarðurinn við fossinn Búða er hluti af því sem almennt er kallað Búðaröðin, en hana má rekja nær óslitið frá Skarðsfjalli í vestri og að Eystri-Rangá. Mestur er jökulgarðurinn við Búða, Búðagarður, frá nútíma, fyrir um 11.200 árum, en ytri garðarnir eru eldri, frá lokum síðjökultíma og eru allt að 12.100 ára gamlir. Búðaröðin í heild sinni hefur hátt vísinda- og fræðslugildi sem ummerki um stöðu ísaldarjökuls á Suðurlandi og hörfun hans í lok síðasta jökulskeiðs og í upphafi nútíma. Jökulgarðar á Suðurlandi frá þessu tímabili hafa varðveist illa og því hefur Búðaröðin hátt verndargildi vegna fágætis í landshlutanum. Búðagarðurinn hefur einnig mikið sögulegt gildi um rannsóknir jarðvísindamanna á jöklunarsögu landsins í upphafi síðustu aldar og fram til okkar daga. Þjórásáhraunið rann upp að Búðagarðinum og saman mynda þau jarðminjaheild um stóra atburði í jarðsögu landsins í lok síðasta jökulskeiðs og í upphafi nútíma sem hefur mikið verndargildi. Búðafossvegur er líklegur til að hafa neikvæð áhrif á þessar mikilvægu jarðminjar með því að raska jarðminjaheild og ásynd jarðminja og þarf að mati Náttúrufræðistofnunar að meta áhrif mismunandi veglína á jarðminjar.

Virðingarfyllt,

Ingvar Atli Sigurðsson

jarðfræðingur

Heimildir

1) Pálsdóttir, A.E., Þórisson, B. and Gunnarsson, T.G. 2025. Recent population changes of common waders and passerines in Iceland's largest lowland region. *Bird Study*, pp. 1-13.

2) <https://www.natt.is/is/midlun/utgafa/valistar/fuglar/valisti-fugla-2025>

3) Pálsdóttir, A.E., Gill, J.A., Alves, J.A., Pálsson, S., Méndez, V., Þórisson, B. and Gunnarsson, T.G. 2025. Effect of low-traffic roads on abundance of ground-nesting birds in sub-Arctic habitats. *Journal of Avian Biology*, 2025(6), p.e03572.

4) Pálsdóttir, A. E., Gill, J. A., Alves, J. A., Pálsson, S., Méndez, V., Ewing, H. og Gunnarsson, T. G. (2022). Subarctic afforestation: Effects of forest plantations on ground-nesting birds in lowland Iceland. *Journal of Applied Ecology*, 59(10): 2456–2467. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.14238>

Til Skipulagsstofnunar

Skipulagsgátt

Umsögn U-lista Skeiða- og Gnúpverjahrepps

Matsskyldufyrirspurn LAGNING BÚÐAFOSSVEGAR MILLI ÞJÓRSÁRDALSVEGAR OG LANDVEGAR

U-listi Skeiða- og Gnúpverjahrepps telur að framkvæmdina **verði að umhverfismeta**, ferli þar sem fram komi með þátttöku almennings hver áhrif hinir ýmsu framkvæmdaþættir hafa á aðskiljanlega náttúrufars- og samfélagsþætti, og valkostir eru metnir.

Í framlagðri skýrslu Eflu vegna fyrirspurnar um matsskyldu kemur fram að Vegagerðin áformi að byggja nýjan veg á milli Þjórsárdalsvegur í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og Landvegur í Rangárþingi ytra, Búðafossveg 26. Í skýrslunni kemur fram að tilgangur framkvæmdarinnar er að bæta samgöngur á milli sveitarfélaganna Skeiða- og Gnúpverjahrepps og Rangárþings ytra. Frá nyrðri bakka Þjórsár að sjálfri brúnni verður Búðafossvegur á um 120 m langri fyllingu út í á. Frá syðri enda brúarinnar verður svo 40 m löng fylling að syðri bakkanum, Rangárþingsmegin. búarhafið um 160 m.

Samráð um valkosti

Það er afar óeðlilegt að falið sé í matsskyldufyrirspurn hver er uppruni staðsetningar þessa vegar og brúargerðar. Framkvæmdin tengist fyrirhugaðri Hvammsvirkjun og er fjármögnuð af Landsvirkjun að svo stöddu, Vegagerðin er framkvæmdaraðili en skattgreiðendur munu að endingu greiða fyrir. Um þetta er ekkert í gögnunum.

Lágmarkskrafa er að almenningur sé upplýstur um það, í málsmeðferð umhverfismats og með skýrum hætti, að þessi vegagerð yrði unnin fyrir hönd Landsvirkjunar vegna áformaðra virkjana í Þjórsá þannig að uppruni hönnunar, forsendur og val á staðsetning sé gerð réttilega skil. Staðsetning vegar og brúar hefur ekki verið unnin í samráði við íbúa sveitafélagsins eins og eðlilegt er við gerð þjóðvegur og þá með áherslu á hvaða staðsetning hentar samfélagi Uppsveita best. Ekki er skoðað hvaða afleiddu áhrif þetta hafi á staðsetningu vega í sveitunum til lengri tíma eða hvað hefði hentað best fyrir samfélag uppsveita og engir aðrir kostir kynntir. Líkur má leiða að því að önnur staðsetning hefði hentað samfélag okkar mun betur til að mynda tenging vegsins inn á Skeiðaveg. Slík inngrip inn í skipulagsmál sveitafélagsins án samráðs við samfélagið og eingöngu á forsendum virkjunar er óæskileg og undarleg vegferð svo ekki sé dýpra í árina tekið.

Fiskgengd er í Þjórsá og þverám hennar og uppeldisstöðvar. Út frá rannsóknum Hafrannsóknastofnunar sem fyrir liggja og fylgja með í viðauka matskyldufyrirspurnar er ljóst að talsverð fiskgengd er um svæðið og góð uppeldissvæði og talsvert uppeldi er af seiðum laxfiska á framkvæmdarsvæðinu. Þar eru líklega einnig hrygningarsvæði. Það sætir því furðu að fleiri möguleikar á staðsetningu vegarins hafi ekki verið skoðaður nánar.

Vegna þess að valkostir verða einungis metnir í umhverfismati, þarf það að fara fram.

Ástand vega og áhætta

Tengja á brúna inn á Þjóðveg 32 Þjórsárdalsveg í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og áætlað er að um 500 bílar fari um hana á degi hverjum. Þjórsárdalsvegur stenst tæplega kröfur um 90 km aksturshraða. Óeðlilegt má teljast að auka umferð um hann umtalsvert án þess að úr honum verði bætt eða auknar hraðatakmörkanir verði settar á hann um hámark 70 km aksturshraða.

Ekki kemur fram hvort framkvæmdin sé í samræmi við gildandi Umferðaröryggisáætlanir stjórnvalda og ekkert mat er lagt á aukna slysatíðni eða dánartíðni eins og að jafnaði á að meta við svo stórar breytingar.

Efnistaka

Skýrslan miðar við efnistöku m.a. úr frárennsliskurði fyrirhugaðar Hvammsvirkjun. Í ljósi þess að verulega óvissa ríkir um fyrirhugaða Hvammsvirkjun, sem sætir nú ágreiningi sem er á leið fyrir dómstóla öðru sinni, er óráðlegt þessi vegferð opinberrar stofnununar sem Vegagerðin er, miðist við að sú framkvæmd sé endanlega samþykkt.

Í matsskyldufyrirspurn er sagt að hægt sé að sækja fyllingarefni úr námu í Þjórsá við Þverá (E26). Ekki liggur fyrir samþykkt náma á þessum stað, að því er varðar skilyrði skv. lögum um stjórn vatnamála 36/2011. Landsvirkjun hefur fengið álitserð frá Hafrannsóknarstofnun um ástandsmat vatnshlota. Í því mati var ekki gert ráð fyrir umræddri námu í miðju uppistöðulóninu og því er áætlað ástandsmatið ómarktækt sem slíkt sem setur þessa framkvæmd sem og aðrar framkvæmdir er varðar Hvammsvirkjun í uppnám. Þetta sýnir afar takmarkaðan skilning bæði Landsvirkjunar og Vegagerðarinnar á þeim bindandi skuldbindingum sem lög um stjórn vatnamála setja.

Umhverfismat verður að fara fram hvað varðar áhrif efnistöku.

Vatnhlot og lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011

Í skýrslunni kemur fram að vega- og brúargerðin mun hafa bein áhrif á straumvatnshlotið Þjórsá 1 (nr. 103-663-R) og gæti haft óbein áhrif á straumvatnshlotin Minnivallalæk (103-760-R), Þverá (103-895-R), Sandá (103-907-R), Fossá 1 (103842-R) og Fossá 2 (103-842-R) sem renna í Þjórsá ofan við brúarstæðið. Búðafossvegur kemur til með að liggja um grunnvatnshlotin Tungnárhraun (103-308-G) og Gíslholtsvötn (103-44-G). Samtals sex straumvatnshlot og tvö grunnvatnshlot.

Bent er á að áreiðanleiki ástandsmat þessa vatnshlota sé lítill og magnstaða og efnafræðilegt ástand beggja grunnvatnshlotanna er óþekkt. Það eitt, leiðir til þess að staðfesta þarf ástandsmat allra átta vatnshlotanna, sem er frumforsenda áhrifamats.

Framkvæmdin er áætluð á svæði sem sætir umfangsmiklum breytingum á vatni og því algerlega óásættanlegt að öllu leyti að ástandsmat viðkomandi vatnshlota liggi ekki fyrir. Nægur hefur tíminn verið til að vinna að því mati en upphaf framkvæmdanna lá fyrir strax við setningu laga um stjórn vatnamála nr. 36/2011. Sérfræðimat sem ástandsmatið byggir á er ekki nægilegt þegar um stórvirkar framkvæmdir er að ræða sem hafa áhrif á vistfræðilegt ástand. Slíkt getur einungis verið tímabundin lausn og fyrir vatnshlot þar sem ekkert álag er til staðar.

Meta þarf áhrif framkvæmdar á öll átta vatnshlotin. Það verður best gert í málsmeðferð umhverfismats, en engin þekking er til staðar innan vébanda leyfisveitenda til þess að framkvæmda það mat. Minnt er á, að óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda leiði þær til að einum einasti gæðapáttur eins einasta vatnshlots hnigni.

Lífriki Þjórsár

Í viðauka B er skýrsla frá 2022 frá Hafrannsóknarstofnun. Þar kemur fram að í Þjórsá lifa allar þær fisktegundir sem algengar eru í fersku vatni á Íslandi, þ.e. lax, urriði, bleikja, hornsíli og áll. Lax og urriði eru ríkjandi tegundir laxfiska í Þjórsá. Bent er á að á svæðinu ofan Búða eru allvíða góð skilyrði fyrir uppeldi laxaseiða bæði í Þjórsá sjálfri og í bergvatnsám sem til hennar falla. Í rannsókn á smádýralífi í Þjórsá árið 2001 fundust dýr á botni í miklum þéttleika samanborið við þekktan fjölda botndýra úr öðrum jökullituðum ám á Íslandi. Framleiðslugildi fyrir lax var metið

30,6 sem þýðir að á svæðinu eru ákjósanleg búsvæði fyrir laxfiska. Út frá þeim rannsóknum sem fyrir liggja er ljóst að talsverð fiskgengd er um svæðið og góð uppeldissvæði og talsvert uppeldi er af seiðum laxfiska á framkvæmdarsvæðinu. Þar eru líklega einnig hrygningarsvæði.

Hafrannsóknarstofnun bendir ítrekað á mikilvægt að áhrifum framkvæmda verði haldið í lágmarki. Huga þarf bæði að framkvæmdatíma og tilhögun framkvæmda á svæðinu. Brúarframkvæmdin mun hafa áhrif á rennslishraða um brúarstæði á framkvæmdartíma og eftir að framkvæmdum lýkur. Breytingar á rennslishraða hefur áhrif á rofmátt árinna og það er fyrirsjáanlegt að hann eykst í brúarstæðinu en minnkar líklega hlémegin við nyrðri enda brúarinnar (mynd 3.4). Þar má gera ráð fyrir setmyndun eftir að brúin verður fullgerð. Það er þannig nokkuð ljóst að áhrifin verða umtalsverð á þessu mikilvæga uppeldissvæði

Framkvæmdaraðili bregst við þessum ábendingum með því að takmarka framkvæmdatíma í árfarvegi við vetrarmánuðina. Fram kemur að á framkvæmdatíma á að byggja tímabundna varnargarð út í ánni. Ekkert mat er lagt á umfang gruggs eða varnir gegn gruggmyndun eða möguleg áhrif þess á búsvæði í lengri eða skemmri tíma. Í viðauka frá Hafrannsóknarstofnun er einnig bent á áhættu vegna mengunar sem mikilvægt er að huga að og koma ætti fram í mótvægisáðgerðum.

Gróðurfar og vistkerfi í háum verndarflokki

Í stað þess að leggja vegin á fyrirliggjandi vegsvæði er áætlað að leggja nýja vegi með umtalsverðum landfyllingum.

Fram kemur í skýrslunni að vegurinn mun að fara um gróðið mólendi, víðikjarrvist og votlendi ma. starungsmýrarvist og starungsflóavist og hafa þessar visgerðir mjög hátt verndargildi og eru á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarnast verndar. Veglagningin mun raska því vatnafari sem er á þessu svæði og þannig líklegt að um talsvert rask verði að ræða. Illskiljanlegt er að ekki sé hægt að nýta þá vegi sem þar eru fyrir og þannig lágmarka rask. Örnefni á svæðinu sýna svo ekki verður um villst að þetta er votlend, s.s Vöðlar, Flesja, Blautasund og Krókadæla.

Ekkert kemur fram hversu miklu votlendi verður raskað en votlendi yfir tilteknu flatarmáli nýtur sérstakrar verndar skv. lögum. Staðhæft er að áhrif á gróður og vistgerðir verði fyrst og fremst bundin við það svæði sem fer undir veg. Hins vegar kemur fram að skurðir verði gerðir meðfram vegum og sett verði ræsi undir veginn til að minnka þurrkunaráhrif skurðanna og tryggja að vatnstreymi verði sem best eftir framkvæmdina. Í kaflanum Vatnafar er bent á að grunnvatnsstaða er nokkuð há á köflum á framkvæmdarsvæðinu, einkum í landi Vindáss, sunnan Þjórsár.

Votlendi er háð því vatnafari sem er á svæðinu og ljóst er að miklar líkur eru á votlendi verði þó nokkuð raskað umfram vegsvæði.

Ekki er gerð tilraun til að meta vatnafar votlendisins né gefið yfirlit yfir hvar viðkomandi ræsi eiga að liggja eða hvernig verður staðið að framkvæmdunum. Slík vinnubrögð eru að sjálfsögðu nauðsynlegt ef meta á raskið með raunhæfum hætti. Mun betur þarf að gera grein fyrir framkvæmdinni eigi í raun að taka mið af háu verndargildi þessara vistgerða. Ekki virðist gert ráð fyrir mótvægisáðgerðum svo sem endurheimt vegna viðkomandi röskunar á votlendi né heldur lögð fram áætlun um það hvernig fylgst verði með áhrifum á votlendi þau sem um er farið. Úr þessu þarf sannarlega að bæta.

Aðalskipulag

Fram kemur í matsskyldufyrirspurn að vegurinn hafi verið færður inn á aðalskipulag sveitarfélagsins. Eðlilegt væri að fram kæmi að vegurinn er ekki settur inn samkvæmt forsendum sveitunga heldur ber sveitafélögum skylda samkvæmt lögum um verndar- og orkunýtingaráætlun 48/2011 en samkvæmt 7. gr laganna skuli sveitastjórnir samræma gildandi svæðis-, aðal- og deiliskipulagsætlanir innan fjögurra ára frá samþykkt. Eðlilegt er að forsendur og tilkoma framkvæmdar og skipulagsbreytinga sé skýr.

Annað

Undarlegt er að Efla skrifi í svona fyrirspurn langan kafla um óánægju með að vegurinn falli undir breytingar á lögum frá 2014 sem og breytingar á lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Þetta kemur ferlinu og matinu í raun ekki við. Það er í hæsta máta undarlegt að Vegagerðin leggi fram skýrslu með slíkum kvörtunum verkfræðistofu enda um verulegar breytingar að ræða t.d. er varðar efnistöku.

Niðurstaða

Ljóst er af ofantöldu að bæta þarf verulega úr upplýsingum, þekkingu og áætlunum til þess að þessi framkvæmd standist nútímakröfur. Framkvæmdin er í raun hluti af stærra framkvæmd sem er Hvammsvirkjun og allir þættir þeirrar vegferðar á að falla undir lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Framkvæmdin hefur áhrif á lífríki fjölda yfirborðs- og grunnvatnshlota, raskar vistgerðum í háum verndarflokkum og eru á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar og umtalsverð áhætta fyrir lífríki yfirborðsvatnshlota sem enn hafa ekki verið ástandsmetin umfram sérfræðiálit sem er lægsta form mats og á ekki að gilda þar sem stórtækar framkvæmdir liggja fyrir.

Fyrir hönd U-lista í Skeiða- og Gnúpverjahreppi

Gerður Stefánsdóttir

líffræðingur og varasveitarstjórnarfulltrúi Skeiða- og Gnúpverjahrepps

Austurvegur 65 - 800 Selfoss

Sími 480 8250 – Veffang www.hsl.is – Netfang hsl@hsl.is – Kennitala 480284-0549

Skipulagsstofnun

Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Selfossi, 15. desember 2025
2511085HS RS

Efni: Búðafossvegur milli Þjórsárdalsvegar og Landvegar - umsögn um tilkynningu til ákvörðunar um matsskyldu

Þann 18. nóvember sl. móttók Heilbrigðiseftirlit Suðurlands erindi Skipulagsstofnunar í gegnum Skipulagsgáttina þar sem óskað er eftir umsögn embættisins um tilkynningu vegna fyrirhugaðrar lagningar Búðafossvegar milli Þjórsárdalsvegar í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og Landvegar í Rangárþingi ytra, og gerð nýrrar brúar yfir Þjórsá.

Vegagerðin hyggst leggja 7,4 km langan veg frá Árnesi í Skeiða- og Gnúpverjahreppi að Landvegi í Rangárþingi Ytra, ásamt því að reisa 204 m langa brú yfir Þjórsá rétt ofan við fossinn Búða. Vegurinn mun liggja frá Þjórsárdalsvegi um land Réttarholts og Minna-Hofs yfir nýja brú á Þjórsá og þaðan um land Vindáss og Minni-Valla að Landvegi. Í tilkynningunni er gerð grein fyrir áætlaðri efnispörf vegna framkvæmdarinnar og hvaðan efni verður tekið. Einnig eru tilgreindar þær mótvægisáðgerðir sem farið verður í til að lágmarka áhrif framkvæmdarinnar á fiska, vatnsbúskap á votlendissvæðum og röskun lands, svo og frágangi að framkvæmd lokinni. Í viðaukum með tilkynningunni er svo nánar fjallað um fyrirhugaðar útfærslur á framkvæmdinni og áhrif hennar á vatnshlotið og gæðabætti þess, rannsóknir og vöktun á lífríki og eðlisefnafræði árinna, og fornleifaskráningar og -rannsóknir á áhrifasvæði framkvæmdarinnar.

Við mat á helstu umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar voru athuguð áhrif hennar á umhverfispættina landslag og ásynd, gróðurfar, fuglalíf, jarðmyndanir, vatnshlot, náttúruminjar, menningarminjar og samfélag. Að teknu tilliti til grunnástands, viðmiða, mögulegra umhverfisáhrifa og mótvægisáðgerða voru áhrif framkvæmdarinnar talin óveruleg á *landslag og ásynd, jarðmyndanir, náttúruminjar og menningarminjar*, nokkuð neikvæð á *gróðurfar og fuglalíf*, nokkuð neikvæð á framkvæmdatíma en óveruleg á rekstrartíma á *vatnshlot*, og jákvæð á *samfélag*.

Heilbrigðiseftirlit Suðurlands hefur farið yfir ofangreinda tilkynningu fyrir téða framkvæmd og gerir engar athugasemdir. Embættið telur að tilkynningin geri nægjanlega grein fyrir eðli, umfangi og umhverfi framkvæmdarinnar, sem og

mótvægisáðgerðum og vöktun. Embættið telur að varanleg umhverfisáhrif framkvæmdarinnar önnur en sjónræn og staðbundin í næsta nágrenni hennar séu hverfandi/óveruleg og mögulegt að milda þau með góðri umgengni á framkvæmdatíma og vönduðum frágangi umhverfis og mannvirkja að framkvæmdum loknum. Embættið metur málið því sem svo að framkvæmdin kalli ekki á mat á umhverfisáhrifum að teknu tilliti til þeirra viðmiða sem koma fram í 2. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Heilbrigðiseftirlit Suðurlands veitir efnisnámi starfsleyfi skv. lögum nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerð nr. 550/2018 um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit. Einnig veitir embættið starfsleyfi vegna verktakaaðstöðu skv. ofangreindri reglugerð auk starfsmannabúða skv. reglugerð nr. 903/2024 um hollustuhætti.

F.h. Heilbrigðiseftirlits Suðurlands,

Rán Sturlaugsdóttir
heilbrigðisfulltrúi

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 Reykjavík

15. desember 2025
YTRI-2025-11-537
00.11.02 Umsagnir um skipulagsmál

Efni: Umsögn Landsnets um tilkynningarskýrslu til ákvörðunar um matsskyldu Búðafossveggar milli Þjórsárdalsveggar og Landveggar

Tilkynningarskýrsla til ákvörðunar um matsskyldu Búðafossveggar milli Þjórsárdalsveggar og Landveggar er til kynningar í Skipulagsgáttinni, mál nr. 1542/2025. Umsagnafrestur er til 17. des. 2025.

Landsnet hefur farið yfir kynnt gögn. Hlutverk Landsnets er með lögum nr. 65/2003 að annast flutning raforku og kerfisstjórnun. Í umsögn Landsnets er fyrst og fremst tekin afstaða til málefna sem snúa að því.

Í tilkynningarskýrslunni kemur fram að *Búrfellslína 3* þveri landið norðan Þjórsár. Landsnet bendir á að um er að ræða 220 kV loftlínu á vegum fyrirtækisins. Samkvæmt reglugerð um raforkuvirki nr. 678/2008 skal af öryggisástæðum skilgreina lágmarksfjarlægðir raflína til annarra mannvirkja, svokallað helgunarsvæði. Dæmigerð breidd helgunarsvæðis 220 kV loftlínu er 65 - 85 m, þ.e. 32,5 – 42,5 m til hvorrar handar frá línunni. Innan helgunarsvæðis loftlína gildir byggingarbann þ.e. á því svæði er óheimilt að reisa mannvirki og allar framkvæmdir háðar leyfi Landsnets.

Í kafla 2.7 er fjallað um leyfisveitingar. Leyfi Landsnets þarf vegna framkvæmda innan helgunarsvæðis háspennulína fyrirtækisins. Einnig þarf leyfi Landsnets vegna vinnu nálægt flutningsvirki í rekstri, þar með talið fyrir framkvæmdum og háfermisflutningum undir háspennulínum fyrirtækisins.

Virðingarfyllt

Rut Kristinsdóttir
Sérfræðingur umhverfismála

Rangárþing ytra

[Egill Þórarinnsson](#)

Umsögn birt **9.12.2025**

Hér er niðurstaða af fundi Skipulags- og umferðernefndar frá fundi þeirra í morgun, birt með fyrirvara um staðfestingu sveitarstjórnar, en fundur þeirra verður 10. desember nk.

2511185 - Búðafossvegur. Beiðni um umsögn vegna ákvörðunar um matsskyldu.

Skipulagsstofnun hefur óskað eftir umsögn sveitarfélagsins við eftirfarandi mál í Skipulagsgátt: Búðafossvegur milli Þjórsárdalsvegar og Landvegar, nr. 1542/2025: Tilkynning um framkvæmd (Tilkynning til ákvörðunar um matsskyldu) Í samræmi við 6. gr. laga nr. 106/2000 hefur Skipulags- og umferðarnefnd Rangárþings ytra farið yfir tilkynningu framkvæmdaraðila. Niðurstaða nefndarinnar er að lagning Búðafossvegar milli Þjórsárdalsvegar og Landvegar sé ekki líkleg til að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif, sbr. viðmið í 2. viðauka laga nr. 106/2000. Því skuli framkvæmdin ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Með kveðju,

Haraldur Birgir Haraldsson
Skipulagsfulltrúi

Árnesi, 8. desember 2025

Mál nr. M202512-0097

Umsögn til Skipulagsstofnunar vegna Búðafossvegur milli Þjórsárdalsvegur og Landvegur, nr. 1542/2025: Tilkynning um framkvæmd (Tilkynning til ákvörðunar um matsskyldu)

Á fundi sveitarstjórnar Skeiða- og Gnúpverjahrepps þann 3. desember 2025 bókaði sveitarstjórn eftirfarandi:

Sveitarstjórn Skeiða- og Gnúpverjahrepps hefur ekki athugasemdir við fyrirhugaða framkvæmd, enda hefur Búðafossvegur verið í undirbúningi í tæplega tuttugu ár og íbúar svæðisins beðið eftir þeirri miklu samgöngubót sem Búðafossvegur mun skila. Búið er að gera grein fyrir veginum í aðalskipulagi beggja sveitarfélaga, efni í framkvæmdina að stórum hluta tilbúið ásamt því að brúin yfir Þjórsár hefur verið lengd með tilliti til straumhraða Þjórsár í undirbúningi verkefnisins. Að mati sveitarstjórnar Skeiða- og Gnúpverjahrepps er búið að minnka umhverfisáhrif framkvæmdarinnar frá því að niðurstaða Skipulagsstofnunar frá árinu 2009 væri að framkvæmdin væri ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

F.h. sveitarstjórnar Skeiða- og Gnúpverjahrepps
Haraldur Þór Jónsson
Oddviti

Skipulagsstofnun

Borgartún 7b
105 Reykjavík

Málsnr. 2025-11-0559
Hafnarfjörður 5.12.2025

Efni: Búðafossvegur milli Þjórsárdalsvegar og Landvegar – umsögn Hafrannsóknastofnunar.

Í tölvubréfi Skipulagsstofnunar 18. 11. 2025 er Hafrannsóknastofnun beðin um umsögn við Búðafossveg milli Þjórsárdalsvegar og Landvegar, nr. 1542/2025: Tilkynning um framkvæmd (Tilkynning til ákvörðunar um matsskyldu).

Hafrannsóknastofnun hefur kynnt sér erindið þar sem í ljós kemur hvernig brugðist hefur verið við ábendingurm stofnunarinnar á fyrri stigum.

Þó að öllu jöfnu sé það skoðun Hafrannsóknastofnunar að fullt mat á umhverfisáhrifum skili betra verklagi og sé til þess fallið að gera verkefni betri en ella, þá gerir Hafrannsóknastofnun engar athugasemdir við framkomna matskyldufyrirspurn.

F. h. Hafrannsóknastofnunar

Sveinn Kári Valdimarsson

Athugasemd varðandi væntanlegan Búðafossveg þar sem hann liggur að landi Svörtulofta 2 í Landsveit.

Við undirrituð erum eigendur þessa lands sem ráðgert er að staðsetja Búðafossvegin meðfram. Teljum við brúna og veginn vera mikilvæga samgöngubót.

Höfum þó smávægilegar athugasemdir vegna staðsetningu vegarins og komum með tillögur hvernig með örlítilli tilfærslu mætti einfalda ferlið og valda minna raski á þessu fallega gróna landi auk þess sem snjóálag yrði minna.

Á tveimur stöðum liggur vegurinn um háa hóla (Hólagríð og Stórhól, sjá meðfylgjandi kort) og mikið jarðrask þarf að eiga sér stað svo vegur fari vel í landi ef áætlaðri veglínu verður haldið. Auðvelt er að hnika veginum aðeins í austur á hólasvæðunum um nokkra metra – þannig fæst lægra vegstæði – og meira aflíðandi land að veginum að vestanverðu og þar af leiðandi minni snjóskaflamyndun nema að vegurinn eigi að liggja með himinskautum. Ef vegstæðið verður þar sem það er núna skerst það inn í hólana með tilheyrandi snjósöfnun og háar brúnir þeim megin sem snýr að landi okkar. Varðandi hólana þá er um er ræða fallega algróna hóla og við gerum okkur grein fyrir því að þeir þurfa að raskast en best færi á því að það væri sem minnst jarðrask og landið yrði aflíðandi eins og það er fyrir.

Nokkru sunnar og suðvestan við Flagveltuhól (sjá kort og sem er ranglega merktur á sumum kortum) fer vegurinn yfir affallsleið leysingavatns frá Flagbjarnarholti og liggur að svelg sem er niðurfall þar sem leysingavatnið fossar ofaní að undirliggjandi neðanjarðar afrennsli. Ef veglínan verður óbreytt verður svelgurinn austan við veginn og nánast í brún hans. Þeim sem er ekki staðkunnugur og virðir þetta svæði fyrir sér í sumarblíðu getur yfirsést að þarna fer um mikið vatn í mestu leysingum. Vatnið safnast saman úr Flagabjarnarholti og aðliggjandi mýrum í Leirtjörn og rennur svo þaðan fram ekki langt frá íbúðarhúsi og hesthúsi/skemmu að Svörtuloftum 2 – hefur þaðan greiða leið um lægðir (Nýgræður) fram að og undir væntanlegt vegstæði þar sem flaumurinn hverfur í svelginn. Ef ekki verða gerðar ráðstafanir - vegurinn færður austur fyrir aðliggjandi Flaveltuhól eða rör sett undir veginn mun þetta vatn leita í suður í átt að Landvegi og flæða yfir land okkar þar sem það gerir nýtingu lands ómögulega en hross eru þarna á

vetrarbeit auk þess sem það gæti valdið tjóni á landi. Þessi ofurflóð koma ekki að jafnaði á hverjum vetri en eru til vandræða þegar þetta ástand varir. (Höfum í fórum okkar myndefni sem sýnir þetta).

Sendum tölvupóst 10.11. 2022 á Einar Má Magnússon hjá Vegagerðinni sem þakkaði fyrir athugasemdina og sendi áfram á Pál Bjarnason hjá Eflu á Selfossi. Við voruðum við þessu ástandi sem skapast vegna vatnsagans og báðum um að tekið yrði tillit til þessara dynta náttúrunnar. Höfum svo ekki heyrt neitt frekar.

Auk þess vonum við að lagning vegarins um mýrar í Vindáslandi muni ekki hafa neikvæð áhrif á vatnsbúskap í þeim mýrum sem liggja að vestanverðu og eru þar stór svæði í okkar eigu. Þar er mikið fuglalíf og gerum við ráð fyrir að gerð hafi verið ítareg úttekt á því svæði m.t.t. þess að vegurinn sker mýrina sennilega með tilheyrandi skurðum sem gætu breytt náttúrulegu flæði vatns um þetta svæði.

Viljum að lokum minna á að Landeyjahöfn með öllum sínum vandræðum var hönnuð af sérfræðingum sem ekki hlustuðu á landeigendur og sjómenn sem gjörþekktu til. Það sama gildir um veginn um Þröskulda þar sem heimamenn voruðu við því að veglínan lægi um mjög snjópungt svæði en henni var ekki hnikað og er til vandræða vegna snjósöfnunar á hverjum vetri.

Virðingarfyllst

Landeigendur að Svörtuloftum 2 í Landsveit

Hjördís Harðardóttir
Örn Sveinsson

